

RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA || CAP. 5. ALS CAMPS D'EXTERMINI

Algú va comparar Mauthausen amb l'infern que Dant no va poder imaginar. La comparació és encertada. Pels que ho van viure i se'n van sortir, l'experiència els va marcar per a la resta de les seves vides. Pels que no

ho vam viure, si volem començar a endinsar-nos en el significat de la deportació només cal pensar en els darrers anys de les nostres vides. Pensin el que han fet en cinc anys i canviïn-lo pel que aquí s'explica.

Cinc anys als camps d'extermini

Dotze mil republicans van estar als camps de concentració nazis, quaranta-un dels quals eren hospitalencs

HOMENATGE
Els camps nazis eren bàsicament un sistema repressiu que servia alhora per eliminar els enemics polítics mentre s'aprofitava tot allò que encara es podia treure d'ells, sobretot el treball. Sabem, per exemple, que és possible que Ferran Polo exercís la seva professió de pintor en algun moment allà dins, fins que unes complicacions pulmonars haurien acabat finalment amb ell. I de Severiano Rubio coneixem que va treballar al comando Steyr (una instal·lació on es feien treballs per a la indústria de guerra alemanya). Severiano era electricista, fet que podria explicar perquè va ser destinat a aquest comando de tipus industrial i de construcció. També hi van ser en aquest comando Josep Igual i potser Josep Masip.

El treball era obligat dins dels camps. Un dels més durs era la tristament famosa pedrera de Mauthausen, la dels 186 esglaons. Josep Igual, segons expliquen els seus familiars, intentava mitigar la duresa de la feina dissimulant l'esforç i picant sense entestar-s'hi massa per no malbaratar les forces. Josep Igual també havia explicat que el costum de comptar els 186 graons en pujar amb les pedres a l'esquena es va fer tant repetitiu que després de sortir del camp seguia comptant graons allà on pujava! I recordava fets més sinistres, com les execucions a l'anomenat "mur dels paracaigudistes", una paret de 50 metres d'alçada des d'on molt sovint els jueus eren obligats a llençar-se. També Eduard Frías recorda el seu pas per la pedrera. Diu

que feien dos viatges al matí i tres a la tarda.

Evitar aquestes tasques més dures i a l'aire lliure (sobretot a l'hivern i a l'estiu) suposava tenir més opcions de sobreviure. Manel Alfonso, que va accedir a una oficina on es dibuixaven plànols, va ser un dels 'privilegiats' allà dins. A més, treballs com aquest o a les cuines podien suposar petits avantatges en les condicions de vida.

L'alimentació era molt escassa, i més en aquella situació al límit. No passava de les 1.300 calories en el millor dels casos, distribuïdes segons explica la historiadora Rosa Torán en "un quart de litre de brou amb algun nap, col o peles de patata, un succedani de cafè sense sucre al matí, uns 150 g de pa i 20 g d'embotit al migdia i la repetició de l'infecte brou que anomenaven 'aigua bruta' a la nit". Amb la fam agònica que es passava, el menjar es convertia en una obsessió. La solidaritat i els robatoris entre els presos van conviure dins dels camps. D'altra banda, robar aliments de les cuines estava severament castigat pels SS amb pallisses que podien suposar la mort del deportat. Leonardo Pérez en va patir algunes. Les pallisses, d'altra banda, podien caure per molts més motius i s'havia d'estar sempre en tensió.

FOTO SS (NHCFONS AMICAL DE MAUTHAUSEN)

Entrada principal a Mauthausen, amb l'àliga nazi

Molts dels supervivents recorden que Mauthausen era un lloc on podia passar el més inversemblant. Manel Alfonso, per exemple, s'ho va empescar per poder veure allà dues pel·lícules espanyoles de ci-

nema de les que passaven als SS. Manel Gutiérrez va participar en una representació teatral durant el Nadal de 1944. Josep Igual va jugar alguns partits de futbol dins de Mauthausen... Tot plegat servia per

allunyar els pensaments més sinistres (molts presoners es suïcidaven llançant-se a les teles metàl·liques electrificades per acabar amb el patiment) i de vegades també per rebre un suplement alimentari com en el cas del futbol, que agradava alguns dels guardians.

En l'altre pol de les rutines diàries del camp, totalment oposat, trobem la mort. S'havia de conviure amb ella, i ser més fort que ella per tal d'evitar-la. Molts no ho van aconseguir. Només en els casos de Josep Calpe i de Joan Oller sabem del cert que van morir gasejats en el castell de Hartheim, un centre d'eliminació del programa d'eutanàsia del Reich situat a prop de Linz (Àustria). A aquest sinistre lloc dependent de Mauthausen s'hi cometeren uns trenta mil assassinats, entre els quals els de 449 republicans espanyols. Dels altres 28 deportats hospitalencs morts podem simplement imaginar que el treball forçat unit a les malalties, les epidèmies, la fam i els maltractaments acabaren amb les seves vides. La majoria van morir al camp annex de Gusen, considerat el destí final dels presoners més dèbils a qui ja no es podia esprémer més. La mort en un altre lloc que no fos Gusen o Hartheim va ser, estadísticament parlant, molt menys probable pels republicans. Dels hospitalencs, només Josep Ramis consta que va morir a Mauthausen, Severiano Rubio al camp annex d'Steyr i Manel Arnau al camp de Buchenwald.

ENRIQUE GIL

Més informació a l'especial que trobareu a www.canal-h.net

Mauthausen es va obrir el 1938 al costat del poble del mateix nom, a 170 quilòmetres de Viena (Àustria), junt al Danubi. Al cap de poc d'arribar els primers espanyols es va ampliar per readaptar-lo com a camp d'extermini. Els republicans van construir, entre d'altres, l'escala dels 186 esglaons que

El camp

connectava el camp amb la pedrera i per on els condemnats pujaven les pedres per a l'ampliació. Va tenir una cinquantena de camps annexos (entre ells, Gusen, que també van haver de construir). Els balanços mai no seran definitius però avui s'accepta el pas d'uns dotze mil republicans pels camps nazis, set mil dels quals van passar per Mauthausen i els satèl·lits. D'aquests últims van morir uns cinc mil (mil vuit-cents provinents de Catalunya).

Des de finals del 1942 els presoners espanyols a Mauthausen foren autoritzats a escriure a la família. En aquell moment, però, tan sols quedaven vius una tercera part dels presoners hospitalencs i per això molts dels seus familiars no sabrien el seu destí fins anys més tard. Hem recuperat algu-

Cartes

na d'aquelles targetes postals on no podien escriure "más de veinticinco palabras de carácter personal y familiar", segons consta al revers. Els textos passaven la censura i només servien per saber que el presoner seguia viu. La targeta enviada per Josep Ramis el 16 de maig del 1943 és prou exemplar: "Querida esposa y hijos, yo bien. Recibí carta. Escribe más. Abrazos para todos". Ni tan sols va exhaurir les 25 paraules...

A més dels trenta hospitalencs confirmats com a morts en deportació (hem trobat un més), caldria anotar que alguns d'ells tenien familiars que també van morir allà. Es tracta del germà i, probablement, d'un cosí de Gener Porta Plana, d'un germà d'Àngel Callejón Martínez i del cunyat de Vicenç

Famílies

Capdevila. Els casos de coincidència de familiars van ser freqüents als camps. Entre els hospitalencs també trobem el cas dels germans Manel i Josep Vives, que hi van anar plegats i van morir a Gusen amb un dia de diferència (a la foto, dempeus, els dos de l'esquerra). També Remigio Saura Benages i Josep Saura Marco probablement tenien algun grau de parentesc i figuren com a morts el mateix dia.